

Kardinal Josip Bozanić, nadbiskup zagrebački

Riječ na predstavljanju knjige »Sveta Stolica i Republika Hrvatska. Dvadeset godina diplomatskih odnosa (1992.-2012.)«

Zagreb, Palača Dverce, Katarinin trg 6, 19. studenoga 2014. godine.

Drago mi je da smo i u hrvatskom prijevodu dobili knjigu: *Sveta Stolica i Republika Hrvatska. Dvadeset godina diplomatskih odnosa (1992.-2012.)*. To je zapravo Zbornik radova sudionika konferencije održane u Rimu, 29. listopada 2012. godine, prigodom 20. obljetnice uspostave diplomatskih odnosa između Svete Stolice i Republike Hrvatske. Ova knjiga, između ostalog, sadrži i dragocjena svjedočanstva crkvenih i državnih protagonista tih događaja posljednjeg desetljeća prošloga stoljeća. Odajem priznanje svima koji su omogućili hrvatsko izdanje ovih dokumentarnih zapisa.

Znakovito je što je ovo predstavljanje u Zagrebu upriličeno u danima kada se komemorira još jedna važna obljetnica za Europu i svijet, 25. godišnjica pada Berlinskog zida, koji je bio ključni događaj za urušavanje komunističkoga totalitarizma. Upravo na dan te značajne obljetnice, 9. studenoga 2014. godine, papa Franjo je rekao: »Pad se dogodio iznenada, ali je omogućen dugim i napornim zalaganjem tolikih osoba koje su se za to borile, molile i trpjele, pa i žrtvovalе vlastite živote. Među njima je vodeću ulogu imao sveti papa Ivan Pavao II.« (Molitva Angelusa).

Padom Berlinskoga zida otvorena je nova stranica povijesti za narode Europe. Gledano u širem kontekstu to je i u Hrvatskoj omogućilo nova događanja devedesetih godina prošloga, dvadesetog stoljeća u kojem je - kako reče sveti papa Wojtyła u Mariji Bistrici, 3. listopada 1998. godine, tog povijesnog dana za hrvatski narod - Europa bila »obilježena trima velikim zlima: fašizmom, nacizmom i komunizmom«.

Dok su fašistički i nacistički režimi doživjeli krah završetkom Drugog svjetskog rata 1945. godine, komunistički režim je nastavio sa svojom tiranijom te se nakon Drugog svjetskog rata silom nametnuo u državama srednje i istočne Europe. Tek su događaji vezani uz pad Berlinskog zida i novi dah slobode krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina prošlog stoljeća omogućili rušenje komunističkih režima.

Ta zla, kojima je obilježeno prošlo stoljeće, iza sebe su ostavila žrtve i ruševine. Znanstvenici procjenjuju, kako je spomenuto i na stranicama ove knjige, da su fašizam i nacizam stajali života više od 55 milijuna ljudi. Teže je doći do podataka o drami komunističkoga režima. Ruski povjesničar Roj Medvedev govori o četrdeset milijuna samo Staljinovih žrtava u tadašnjem Sovjetskom Savezu (str. 36). Na znanstvenicima je zadatak da na temelju usporednih povijesnih izvora rasvjetljaju istinu.

Isti zadatak čeka i hrvatske znanstvenike, jer mnoge su činjenice u nas još pokrivene velom šutnje. Potrebno je, kako bi rekao papa Franjo, kulturom susreta rušiti sve zidove koji i dalje dijele hrvatsko društvo. Pretpostavka za to je da se demokratskim procesima i u nas dođe do istog političkog odmaka od svih režima i totalitarizama koji su u prošlom stoljeću sijali mržnju i ostavili mnoge žrtve i podjele, a to su: fašizam, nacizam i komunizam.

U Hrvatskoj je do pada komunističkog režima došlo 1990. godine, na prvim slobodnim izborima poslije Drugog svjetskog rata. Međutim, brzo je počeo rasti i otpor prema demokratskim promjenama u Hrvatskoj, što je dovelo do Domovinskog

rata koji je na stanovit način usporio tranziciju od komunističkog u demokratski sustav.

Uspostavom i međunarodnim priznanjem hrvatske države stvoreni su uvjeti za uređenje odnosa između Republike Hrvatske i Svete Stolice. Dopustite mi da na ovom mjestu citiram poruku kardinala Jean-Luisa Taurana sa stranica ove knjige. On kaže: »Želio bih opovrgnuti jedan mit koji je stvoren tijekom godina: tj. tvrdnju da je Sveta Stolica bila prvi subjekt međunarodnog prava koji je priznao Hrvatsku. To je netočno. Prva država koja ju je priznala bila je Slovenija, potom slijede Island, Litva i Irska u ljeto 1991. Ne smije se zaboraviti da je Njemačka to učinila 23. prosinca 1991. Sveta je Stolica službeno priznala neovisnost Hrvatske i Slovenije 13. siječnja 1992., dakle dva dana prije nego su je priznale druge članice Europske zajednice, tj. 15. siječnja«.

Kardinal Tauran, koji je tada bio tajnik za odnose s državama u Državnom tajništvu Svete Stolice, što odgovara službi ministra vanjskim poslova, nastavlja ovako: »Moramo reći da je slučaj Slovenije i Hrvatske pokazao koliko je teško graditi pluralističko i demokratsko društvo u Europi. Usuđujem se dodati da su Slovenija i Hrvatska imale jednu veliku manu: bile su katoličke zemlje. U tom trenutku, za mnoge europske vođe, biti katolik značilo je biti staromodan i fašist« (str. 41-42). Pitam se: ne pojavljuju li se u posljednje vrijeme i u nas u nekim javnim nastupima slični diskriminirajući stavovi prema katoličkim vjernicima i Katoličkoj Crkvi?

Priznanjem Republike Hrvatske od strane Svete Stolice kao subjekta međunarodnog prava imenovan je prvi apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj preuzvišeni gospodin mons. Giulio Einaudi i prvi veleposlanik Republike Hrvatske pri Svetoj Stolici prof. Ive Livljanić. Odmah se pristupilo rješavanju pitanja glede odnosa između Crkve i države, kako bi se, po uzoru na druge zemlje zajedničkoga uljudbenog kruga, koje su u vjerskom, kulturnom i društvenom pogledu slične Hrvatskoj, uredili odnosi između Republike Hrvatske i Svete Stolice.

Tijekom dvadesetog stoljeća bilo je više pokušaja od strane Svete Stolice i predstavnika Katoličke Crkve u hrvatskom narodu da se ti odnosi uredi. Nakon raspada Austro-Ugarske monarhije, u kojoj su ti odnosi bili uređeni Konkordatom, u Kraljevini Jugoslaviji (1918.-1941.) ta su nastojanja završila neuspjehom. Poslije Drugog svjetskog rata u komunističkom nasljeđu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, od progona Crkve i nepoštivanja slobode vjeroispovijesti došlo se do beogradskog Protokola (1966.), koji je jamčio minimalni »modus vivendi« u onim prilikama totalitarističkog sustava. Zanimljivo je da su u oba jugoslavenska režima odnosi između Katoličke Crkve i države bili neriješeni. Možda je i takvo nasljeđe razlog da je kod nekih u nas stvoren načelni stav protiv bilo kakvih odnosa između Svete Stolice i države.

Četiri ugovora koje su potpisale i ratificirale Republika Hrvatska i Sveta Stolica u razdoblju od 1996. do 1998. godine znak su novih vremena te su u nekom smislu nastavak nasilno prekinute tradicije odnosa Katoličke Crkve i države u hrvatskom narodu tijekom obaju jugoslavenskih režima. Ugovori sklopljeni između Republike Hrvatske i Svete Stolice daju hrvatskom pravnom sustavu novi doprinos, predstavljaju izraz usklađivanja dvaju pravnih sustava, državnog i crkvenog, a pripadaju konkordatskom pravu koje je plod dugog povijesnog nastojanja i iskustva Katoličke Crkve s državama svijeta. Ugovori potpisani između Katoličke Crkve i Svete Stolice otvorili su u Hrvatskoj novi put odnosa s drugim vjerskim zajednicama, te je Vlada

Republike Hrvatske do danas sklopila ugovore o pitanjima zajedničkog interesa s gotovo dvadesetak vjerskih zajednica koje djeluju u našoj državi.

Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske imaju međunarodni značaj. Oni ne određuju nikakav povlašteni položaj Katoličke Crkve, nego su sklopljeni u ozračju primjene opće priznatih načela o vjerskoj slobodi. Ugovori promiču transparentnost odnosa Crkve i države, svojim normama zaštićuju Crkvu od možebitne trenutačne ovisnosti i ucjena od strane bilo koje aktualne vlasti.

Kao uspješan primjer slobode izbora i ostvarivanja demokratskih prava zagwarantiranih Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim konvencijama praksa je nastave vjeronauka u školi. Katolički vjeronauk je u smislu hrvatskih zakona i Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture izborni predmet. U školskoj godini 2013./2014., od ukupno 329.637 učenika, osnovnih škola katolički vjeronauk je slobodno izabralo 304.254 roditelja i učenika Republike Hrvatske, to jest 93% svih učenika građana. Naime, nije uvjet za upis predmeta katoličkog vjeronauka da netko bude katolički vjernik. To je predmet koji je slobodno ponuđen svim građanima bez diskriminacije. U srednjim školama, od ukupno 178.677 učenika, katolički vjeronauk je izabralo 145.333 srednjoškolaca, tj. 82% srednjoškolskih građana Republike Hrvatske. Kad se povlači pitanje vjeronauka u školama, treba imati u vidu taj visoki postotak roditelja hrvatskih građana koji slobodno izabiru nastavu vjeronauka zajedno sa svojom djecom, ili pak treba imati u vidu visoki postotak naših učenika srednjih škola koji žele pohađati nastavu katoličkog vjeronauka u svojim školama.

Zaključujući ovo obraćanje možemo reći da je dvadeset i dvije godine diplomatskih odnosa između Republike Hrvatske i Svete Stolice zapravo dvadeset i dvije godine ustrajnog i ne uvijek lakog hrvatskog procesa demokratizacije našega društva.